

Since January 20 1992 co-operative members alive taking land into collective property had a free access to their plot(s). Successors of the deceased were entitled to buy out land from the common property of co-operatives equivalent to the value of compensation bonds released by the state and land in state property.

Co-operatives based on democratic principles were reorganised in 1992 (members were allowed to abandon co-operatives, the latter might be divided, disbanded, or proceed with operation on a lesser area).

State farms were transformed into joint-stock companies.

Due to various causes the above transformation involved a decrease in the volume of production. The most heavily affected were: fruit growing (50% decline), animal husbandry (40%), production of cereals (changing year by year, between 10–30%). The earlier farm size typical of large-scale agriculture (3000–20 000 ha) has given way to small size farms (these units of 3–5 ha currently make up about half of the total number), middle-scale farms (30–100 ha), and large-scale production within agricultural units on land of limited size compared to the earlier collective farms.

Translated by L. BASSA

Dr. Pinczés Zoltán: Az Erdélyi-medence természeti földrajza. – Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 1998. 97 old.

PINCZÉS Zoltán, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem emeritus földrajz professzora *A Déli-Felföld természeti földrajza* (1995) és *Az Erdélyi-peremvidék természeti földrajza* (1997) után ezúttal az Erdélyi-medencéről írt kitűnő kismonográfiát. Az örvendetesen bővülő – és reményeink szerint egységes összefoglaló köteté is szerveződő – sorozat legújabb tagja hiánypótló, hiszen a századforduló geológiai összefoglalói óta nem jelent meg magyar nyelvű mű az Erdélyi-medencéről.

A szerző a terület ösföldrajzi vázlatát után – korábbi munkáihoz hasonlóan – bemutatja a felszíneket: az Erdélyi-medence ó- és középidői alapzatát és egyes kiemelt rögeit (pl. Preluka), amelyek a kárpáti pediplán maradványai; a szarmata foltokban megmaradó szárazföldi lepusztulás szintjeit (pl. a Szamosok vidékén, a Marostelki–Homoródi-dombságban, a Hortobágy-melléki-dombságban); a Sümegiában és a Béraltaváriumban képződött szinteket, amelyek völgyi pedimentek, medenceperemek formájában maradtak meg, majd a pliocén végén kialakult völgyhálózatot (Maros, Szamos, Olt), amely a pannon tenger csatornáinak helyét foglalta el. E völgyek aszimmetrikusak, rendszerint 6–7 terasz alakult ki bennük.

A szerző rámutat az erdősültség, a domborzat és a csapadék eloszlásának területi összefüggéseire is. Az éghajlati, vízrajzi és talajtani fejezetek és a VARGA Zoltán tanszékvezető egyetemi tanár által írt növény- és állatföldrajzi összefoglalás után következnek az egyes tájakat részletezően és árnyosan bemutató oldalak.

PINCZÉS Z. professzor a kötetben bemutatja az I. világháború előtt és az 1940-es években végzett magyar kutatások eredményeit is. Nem kellően ismert pl. az 1940-es években a Lápos-völgyében kutató BULLA Béla, LÁNG Sándor és KÉZ Andor ez irányú munkássága, a terasz kutatásban elért eredményeik. Tájékpíleg is nagyon szépek a Lápos átöröklött meanderei Macskamezőnél és a Láposi-medencét Ny-ról határoló Haragosi-rögnek (Preluka) az eocén és az oligocén tenger által elöntött, majd felboltozódott és exhumálódott tönkje. A szerző kitér az alsó-miocén lepusztulás üledékeire is.

PINCZÉS Z. hangsúlyozza, hogy az Erdélyi-medence domborzatának kialakításában nagy szerepe volt a főfolyókba torkolló mellékvizeknek és a deráziós mellékvölgyeknek. Arra is rámutatott, hogy az eocén mészkövek, az oligocén homokkövek és a miocén tufák a kőzetfüggő lepusztulás révén a domborzat helyi jellegzetességeit eredményezték (pl. Barázda-hegység réteglépcsői, az Almás-

Egregy-medencéjében a „Sárkányok kertje”). Érdekes egyedi színfoltot jelentenek a terület sós forrásai és az egykori sóaknák beszakadt üregeiben felgyűlt sós tavak (Marosújvár, Vízakna).

Morfológiai szempontból figyelemre érdemesnek tartja a pannon–pontuszi, ill. pontusz-dél-szibériai flóraelemekben gazdag kolozsvári Szénafüvek területét, ahonnan CHOLNOKY Jenő a földrajzi szaknyelvben meghonosodott suvadásokat írta le. A könyvből azt is megtudhatja az olvasó, hogy Kolozsvár környéke (Felek) a klasszikus lelőhelye a szarmata litorális homokjában képződött gömbköveknek, amelyek a környék épített környezetében is fontos szerepet kaptak (sírkövek, kerékvetők stb. formájában).

A munkának külön erénye a kistáji tagoltság, a kismedencék, süllyedékek, kueszta-sorok és mikroformák páratlanul gazdag, pontos, genetikus szemléletű tárgyalása. A szerző egyedül a Szamosi-Mezőségben 23 völgyet, 3 kismedencét, 17 dombot, antiklinálist mutat be magassági adatokkal, román és magyar névírással.

PINCZÉS Z. – az előző kötetekben megszokott módon – régi, mára elfeledett tájneveket elevenít fel, vezet be újra a szakmai köztudatba (Ilosvai-hegység, Haragosi-rög, Oltmelléki-hegység, Kis-Királyrétje). Ez a „tájnév mentés” a természetföldrajzi tájértékelésben és tájfelhatárolásban éppúgy fontos, mint a történeti szemléletű kultúrföldrajzi kutatásokban (népi tájnevek, népi tájszemlélet megőrzése).

PINCZÉS professzor könyve a szakirodalom és a szakmai közvélemény által kevésbé ismert tájakat is bemutatja, amihez 104 magyar, román és német monográfiát, tanulmányt dolgozott fel, kiegészítve saját terepi megfigyeléseivel. A kötet ezáltal a korábbi hazai és az újabb romániai tudományos eredmények értő, életszerű összefoglalása lett.

A könyvet 29 ábra és 10 saját fényképfelvétel illusztrálja. Az ábrák, tematikus térképek az Erdélyi-medence tájbeosztását, az egyes résztájak morfológiáját mutatják be. Emellett helyet kaptak a műben tömbszelvények, geológiai metszetek, terasz hossz-szelvények és tavakról készített térképek, metszetek is.

PINCZÉS Z. munkáját mindazoknak ajánljuk, akiknek szakmai érdeklődése nem csak az attrakzív kárpáti magashegységi tájak felé fordul, hanem a hagyományos erdélyi etnikumok által lakott vidékek (pl. a Székelyföld Ny-i része, a Mezőség, Kalotaszeg, Szászföld), vagyis a természetföldrajzi szempontból kevésbé ismert Erdélyi-medence felé is irányul.

ILYÉS ZOLTÁN